

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาระดับการพัฒนาของชุมชน
ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง
The Study on Development Stages in Highland Communities

แผนงาน
การวิจัยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดย
เกษราภร ศรีจันทร์ และคณะ

สนับสนุนทุนวิจัยโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาระดับการพัฒนาของชุมชน
ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง
The Study on Development Stages in Highland Communities

แผนงาน
การวิจัยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดย

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวเกษรากร ศรีจันทร์
2. นางสาวณัฐวรรณ ธรรมสุวรรณ
3. นางสาวกชพร สุขจิตภิญโญ

สังกัด

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

มกราคม 2561

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่สนับสนุนทุนวิจัยโครงการศึกษาระดับการพัฒนาของชุมชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และกลุ่มเกษตรกรบ้านแม่ฉางข้าว-ห้วยโต้ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พื้นที่เยี่ยมเยียนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี และกลุ่มเกษตรกรห้วยอมบ้านเลอะกราและห้วยอมบ้านบราโกร ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนบ้านขุนต้นน้อย ตำบลแม่ตื่น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ร่วมปฏิบัติงานวิจัยเป็นอย่างดี

คณะผู้จัดทำ
มกราคม 2561

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล นางสาวเกษราภร ศรีจันทร์
ตำแหน่ง นักวิจัย
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 0-5332-8496 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
Email: kesaraporns@hrdi.or.th

ผู้ร่วมวิจัย

- 1) ชื่อ-สกุล นางสาวณัฐวรรณ ธรรมสุวรรณ
ตำแหน่ง นักวิจัย
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 0-5332-8496 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
Email natthawan04@gmail.com
- 2) ชื่อ-สกุล นางสาวกชพร สุขจิตภิญโญ
ตำแหน่ง นักวิจัย
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
Email kim4mate@gmail.com

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
คณะผู้วิจัย	ข
สารบัญเรื่อง	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	ง
บทคัดย่อ	จ
Abstract	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	3
2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3
2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่	4
2.3 แนวคิดทุนทางสังคม	6
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	14
3.1 วิธีการวิจัย	14
3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย	15
บทที่ 4 ผลการวิจัย	16
4.1 การทบทวนชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	16
4.2 การจัดทำร่างชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	30
4.3 การทดสอบร่างชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	32
บทที่ 5 สรุปผล	36
เอกสารอ้างอิง	38

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	10
2	ข้อกำหนดและตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวง	17
3	ดัชนีชี้วัดความสุขของชุมชนบนพื้นที่สูง	21
4	ตัวชี้วัดของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง	22
5	ตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย สศช.	23
6	เปรียบเทียบองค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนที่ได้รับการพัฒนาโดย สวทส. และ สศช.	25
7	ชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	32
		
รูปที่		หน้า
1	ขั้นการพัฒนาตามหลักการทฤษฎีใหม่	30
2	ค่าคะแนนของตัวบ่งชี้คุณลักษณะและระดับการพัฒนาบ้านเลอะกรว-บราโกร	35

บทคัดย่อ

การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) ตามแผนยุทธศาสตร์ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) มีเป้าประสงค์ให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ดี มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้โครงการหลวง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการศึกษาระดับการพัฒนาของชุมชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดตัวบ่งชี้ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้ในการประเมินสถานะการพัฒนาของชุมชน โดยได้นำตัวบ่งชี้คุณลักษณะชุมชนที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 8 มิติ 26 ตัวบ่งชี้ ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) ได้พัฒนาจากผลการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: บทเรียนจาก 40 หมู่บ้าน มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ที่แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ประกอบด้วย (ก) ชั้นที่หนึ่งเป็นขั้นเริ่มต้น ที่เน้นความพออยู่พอกินของครัวเรือน (30 คะแนน) (ข) ชั้นที่สองขั้นก้าวหน้า ซึ่งเป็นความอยู่ดีกินดีของกลุ่มและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (40 คะแนน) และ (ค) ชั้นที่สามการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับภาคราชการ ภาคเอกชน และชุมชนอื่น (30 คะแนน) รวมทั้งได้จัดระดับการพัฒนาของชุมชนตามค่าคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินตัวบ่งชี้คุณลักษณะชุมชนที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 5 ระดับตามความเข้มแข็งของชุมชนในระดับดีมาก คือ ระดับ A มีค่าคะแนนรวม = 90 ระดับ B1 = 80 ระดับ B2 = 70 ระดับปานกลาง C1 = 60 และ ระดับ C2 = 50 คะแนน และได้ทดสอบชุดตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นปีแรก

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิคุ้มกันทางสังคม พื้นที่สูง

Abstract

The prime goal of Phase III (2017-2021) Strategic Plan of Highland Research and Development Institute (HRDI) is quality of livelihood, environment and self-reliance of highland communities through appropriate application of the Royal Project knowledge, indigenous knowledge and sufficiency economy. The Study of Stage of Community Development in Highlands aims to develop a set of indicators guided by the sufficiency economy to assess the stage of community development in highlands. Initially, the indicators were modified from the 26 indicators developed by the National Economic and Social Development Board (NESDB) derived from the lesson learn in 40 villages in 2008. Then the indicators were further designed in 3 stages comprising of initial stage covering food security of individual and household (30 scores), advance stage that expands to wellbeing of collective groups and environment (40 scores) and networking stage that incorporates collaboration of different groups within community and with other entities beyond (30 scores). The total score reflects degree of community development A=90, B1=80, B2=70, C1=60 and C2=50. First round of indicators testing was conducted in 3 pilot highland communities.

Keywords: sufficiency economy, social immunity, highland

